

Deltagelse for alle – også i skolen

**Et pædagogisk bidrag til inklusion af
børn og unge med særlige behov**

Inklusion i skolerne

Alle taler om det – vi gør det

Inklusion er på alles læber. Og det er ikke uden grund. Både ud fra et menneskeligt og et økonomisk synspunkt er det vigtigt, at så mange som muligt kan deltage i samfundet. Vejen til dette er en øget rummelighed i skolerne, på uddannelsesstederne og på arbejdspladserne, hvor man skal blive bedre til at rumme mennesker med særlige behov.

Ambitiøse politiske mål

Fra politisk side har man derfor også sat sig ambitiøse mål. For eksempel skal 97 procent af alle elever i folkeskolen inkluderes i den almindelige undervisning, og 95 procent af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse. Det er

en stor udfordring, som kræver, at inklusionskoden knækkes. Men den gode nyhed er, at der allerede findes erfaringer og viden, der kan bruges.

Vi inkluderer – hver eneste dag

Skolesammenslutningen Ligeværd er en landsdækkende sammenslutning af 50 skoler, der hver eneste dag formår at inkludere ca. 3.500 børn og unge med særlige behov. Vi har gennem tiden udviklet en særlig pædagogisk viden og erfaring, der gør det muligt at opnå målet om inklusion. En viden og erfaring, der kan bidrage til at løse inklusionsudfordringerne i skolen.

Skolesammenslutningen Ligeværd er en sammenslutning af efterskoler, højskoler, frie fagskoler, produktionsskoler og regionale og kommunale specialskoler under Foreningsfællesskabet Ligeværd. Skolesammenslutningen Ligeværd arbejder for at fremme tilbuddene om uddannelse til børn, unge og voksne med særlige behov og for at koordinere uddannelse med beskæftigelses-, bolig og fritidstilbud gennem samarbejde med de organisationer, der er medlemmer af Foreningsfællesskabet Ligeværd.

Udgiver: Skolesammenslutningen Ligeværd
Grafisk produktion: Huset Venture 86 28 35 55

En inkluderende pædagogik

Kræver den rette viden og erfaring

Skolerne i Skolesammenslutningen Ligeværd (SL-skolerne) har en særlig viden og erfaring med at inkludere elever med særlige behov. Det skyldes, at SL-skolerne på den ene side er lovmæssigt forpligtet til at give en undervisning, hvor eleverne skal lære det samme som alle andre børn og unge, der går i skole. På den anden side er SL-skolernes målgruppe elever med særlige behov, hvor der er brug for specialundervisning.

Denne dobbelthed har betydet, at SL-skolerne gennem mere end 30 år har udviklet en særlig pædagogik. Man har udviklet en række pædagogiske

metoder, teknikker og samværsformer, der bygger på et solidt fundament af mangeårige erfaringer og på skole-, social- og specialpædagogisk forskning og viden. Resultatet er en pædagogisk praksis, der formår at inkludere børn og unge med særlige behov i skolens undervisning og samvær. I Skolesammenslutningen Ligeværd ved vi, at denne særlige viden og erfaring kan gøre en forskel. Vi ser det hver eneste dag. Og vi ved, at det er en viden og erfaring, som kan blive et værdifuldt bidrag til at skabe et mere inkluderende skole- og uddannelsessystem.

Forskning og udvikling af viden

Skolesammenslutningen Ligeværd har deltaget i et treårigt forsknings- og udviklingsprojekt i samarbejde med 13 frie kostskoler og skoleforskere fra Videncenter for Almen Pædagogik og Formidling ved Professionshøjskolen University College Syddanmark. Projektet har undersøgt, beskrevet, vurderet og videreudviklet skolernes særlige pædagogiske praksis. Det er sket gennem empiriske undersøgelser af skolernes viden og erfaringer med undervisning og samvær, som efterfølgende er koblet til almene pædagogisk-didaktiske teorier. På den

baggrund har projektet både opsamlet SL-skolernes eksisterende erfaringer/viden og samtidig udviklet ny viden i et samarbejde med skolernes pædagogiske praktikere og med skole- og uddannelsesteoretikere. Resultaterne af dette forsknings- og udviklingsprojekt er offentliggjort i bogen "Specialundervisning på hovedet – almene pædagogiske synspunkter" (udgivet af Forlaget Klim). Projektet fastslår, at de frie kostskoler har udviklet en særlig pædagogisk viden og erfaring, der gør det muligt at inkludere og motivere elever med særlige behov i skolen.

"I disse år ser det ud som om diagnoser, særlige teknologier og metoder er blevet det primære i spørgsmålet om specialundervisning. Men skolens specialundervisning er altså en pædagogisk praksis, og derfor er den først og fremmest et spørgsmål om at bidrage til elevernes almene dannelse. Uden dette pædagogiske perspektiv bliver enhver tanke om inklusion i skolen uansvarlig.

Det er denne betydningsfulde sammenhæng, der bliver tydelig for os som skoleforskere, når vi arbejder med SL-skolernes undervisning og samvær. Her forsøger man grundlæggende at fastholde et pædagogisk perspektiv på undervisning og samvær i skolen. Eleverne er ikke blot elever – de er også mennesker."

Leo Komischke-Konnerup,
videncenterleder, Udvikling og Forskning,
Professionshøjskolen UC Syddanmark

Fra særlige behov til særlige læringsforudsætninger

Erfaringerne fra skolerne i Skolesammenslutningen Ligeværd viser, at effektiv inklusion kræver et fokusskifte fra elevernes særlige behov eller vanskeligheder til fokus på elevens særlige forudsætninger for læring. Traditionel specialundervisning udspringer ofte af en psykologiserende forståelse af eleven. En forståelse, der fikserer eleven i en diagnose eller særligt handicap, som der derefter bygges en psykologisk/medicinsk viden op omkring – og hvor fokus bliver på, hvordan denne særlige fejl kan modsvares af særlige metoder i

undervisningen. Det er en forståelse, der holder eleven fast i eksklusionen – både i undervisningen og i elevens selvforståelse.

Retter man derimod blikket mod elevens særlige læringsforudsætninger, bliver indsatsen anderledes fremadrettet og udviklende. Det bliver en fokus på elevens særlige muligheder frem for begrænsninger. Og det er samtidig en insisteren på, at alle elever, uanset deres forskellige forudsætninger, kan lære gennem skolens undervisning og samvær og dermed danne og uddanne sig som alle andre.

”Da Jane startede på vores skole, var hendes selvtillid i bund. Hun kom direkte fra en specialklasse med mærkaten ’generelle indlæringsvanskeligheder’ hæftet på sig sammen med forskellige kognitive vanskeligheder og mere personrelaterede problemer. Hun troede derfor ikke rigtigt på, at hun kunne lære noget eller blive til noget. Men vi tog udgangspunkt i Janes interesse for at arbejde med grønne områder og gartneri, hvor hun sammen med andre elever deltager i forskellige projekter, som for eksempel at udvikle en japansk have. Det er et arbejde, der ud over biologisk viden også kræver regning, planlægning og læsning. Så det faglige indhold sættes ind i en konkret sammenhæng, hvor der både er en mening og et mål med undervisningen. Det har betydet en helt ny Jane, der hele tiden rykker sig både fagligt og socialt. Og med de mange små succeser i den praktiske undervisning har hun også fået selvtilliden og livsmodet tilbage. Eller som Jane selv siger: „Inden jeg kom her, troede jeg aldrig, at jeg skulle få en uddannelse. Efter et halvt år på efterskolen tror jeg godt på det nu.“

Charlotte Jespersen,
viceforstander, Klintebjerg Efterskole

Lærende og produktiv deltagelse

Om kunsten at omlære

Hvis børn og unge med særlige læringsforudsætninger skal inkluderes i skolens undervisning og samvær, er det afgørende, at eleverne lærer, at de kan lære. Det kan lyde indlysende, men mange elever med særlige læringsforudsætninger har lært, at de ikke kan lære og derfor ikke for alvor hører til – hverken i skolens undervisning eller i skolens sociale fællesskaber. De føler sig dumme og udenfor, hvilket forhindrer ny læring og holder dem fast i eksklusionen.

Hvis man ikke først retter op på denne ’pædagogiske skade’, vil selv den bedste traditionelle specialundervisning være nyttesløs, og inklusionen vil fejle.

Skolerne i Skolesammenslutningen Ligeværd har udviklet særlige pædagogiske undervisnings- og samværsformer, der gør det muligt for eleven at ’omlære’, så hun igen kan deltage lærende i undervisningen og fællesskabet.

Det sker gennem konkret og praktisk deltagelse i aktiviteter, hvor eleven både lærer om et fagligt indhold, men samtidig også lærer om sin egen evne til at lære. Erfaringerne viser, at sådanne lærende og produktive fællesskaber er forudsætningen for at kunne inkludere elever med særlige læringsforudsætninger.

”På skolen har vi en kiosk. Det er eleverne, som driver kiosken sammen med matematiklæreren. Der skal laves regnskab hver gang, der har været åbent. Kiosken er den praktiske del af matematikundervisningen. Eleverne hjælper hinanden, og de sætter en ære i, at regnskabet passer. Her oplever vi, at eleverne arbejder hårdt, til det hele går op. Pludseligt giver matematikken mening, og vores elever oplever, at de rent faktisk kan lære matematik. Mange elever, som starter på skolen, har dårlige erfaringer med mere traditionelle undervisningsmetoder. Eleverne har lært, at de ikke kan lære, og nu skal vi lære dem, at de kan. Dette sker ved, at vi vælger anderledes undervisningsformer. Overbevisningen om ikke at kunne eller ikke at være god nok er dybt forankret. Vi skal vende fokus, så eleverne oplever at de kan, og at de er lige så meget værd som alle mulige andre mennesker. Det kræver, at vi fokuserer på det, som er særligt hos den enkelte, og fokuserer på den personlighed, som vi står over for.”

Ole Diemer,
lærer, Efterskolen Østergård

At blive en del af samfundet

Det starter i skolen

Skolesammenslutningen Ligeværd holder fast i, at alle har mulighed for at lære, og at alle kan og skal være en del af fællesskabet – både i skolen og i samfundet generelt.

Men for mange børn og unge med særlige læringsforudsætninger er det ikke en selvfølge at kunne deltage i det fællesskab. De bliver tidligt sat ud på et sidespor i skolen, ofte med en diagnose hæftet på sig, der holder dem fast i eksklusionen. Samtidig bliver den snævre forståelse af undervisning og fag, mål og metoder, som gennem mange år er blevet dikteret skolerne, en barriere for elevens vilje og evne til at deltage lærende og produktivt i samfundets forskellige fællesskaber.

En pædagogisk udfordring

Hvis vi skal tage målet om inklusion seriøst, er der behov for en pædagogik, der gør disse børn og unge i stand til at gå lærende og deltagende ind det sociale liv – ikke blot i skolen, men også i uddannelsessystemet, på arbejdspladsen og som borgere i samfundet. Ellers taber vi dem på gulvet. Og det har vi ikke råd til – hverken menneskeligt eller økonomisk set.

Skolerne i Skolesammenslutningen Ligeværd har gode erfaringer med en bred vifte af undervisningsmetoder og samværsformer, der fremmer inklusion på både kort og lang sigt.

Lad os løse udfordringen sammen.

Pædagogisk inklusion

– en vej til flere i beskæftigelse

Aalborg Universitet og Landsforeningen Ligeværd gennemførte i 2006-2007 en undersøgelse, der havde fokus på skolernes evne til at ruste de unge til overgangen fra skole til arbejdsmarked. Undersøgelsen fulgte op på, hvordan det var gået en række unge med særlige læringsforudsætninger i de første tre-fem år efter skoleopholdet.

Det viste sig, at hvor kun 40% fra sammenligningsgruppen var i beskæftigelse, så var hele 71% af de unge fra en af Ligeværds medlemsskoler kommet i beskæftigelse. Man kan læse mere om undersøgelsen og konklusionerne i bogen 'På vej mod arbejdsmarkedet? At ruste unge med særlige behov til et aktivt arbejdsliv' (Aalborg Universitetsforlag).

"Hvis det skal lykkes at gøre skolen mere inkluderende eller rummelig, står vi over for en stor pædagogisk udfordring. Næmlig at udvikle et bredt begreb om undervisning og faglighed, der ikke stempler, sorterer og udskiller, men som fastholder skolens primære opgave: at fremme elevernes læringsnatur og deres muligheder for at danne og uddanne sig, så de kan blive frie, selvstændige mennesker og ansvarlige, deltagende borgere i samfundet. Det er det, vi har skolerne til. Derfor vil vi i Ligeværd holde fast på, at der er brug for at lærere og pædagoger igen for alvor inddrages i udviklingen af skolernes pædagogiske praksis. Uden deres pædagogiske og praktiske viden, kunnen og holdninger lader det sig ikke gøre. Og så svigter vi børnene og ikke mindst de børn, der har særlige behov og særlige læringsforudsætninger."

Marianne Jelved,
formand for Foreningsfællesskabet Ligeværd

Lad os bidrage

Vi er klar til konstruktiv dialog

Vi ved, at vi har et værdifuldt bidrag til at løse inklusionsudfordringerne, og vi vil gerne dele ud af vores viden og erfaringer med børn og unge med særlige læringsforudsætninger. Derfor står Skolesammenlutningen Ligeværd og dens skoler til rådighed for yderligere dialog – også i form af for eksempel foredrag, temadage og besøg på vores skoler.

Kontakt os for at høre mere om den særlige pædagogiske praksis, som skolerne har udviklet. Og lad os tage hul på en dialog om, hvordan man kan gøre brug af denne viden og erfaring til at skabe et mere inkluderende skole- og uddannelsessystem.

Jens Kjær, Tolne Efterskole
Mail: jens@tolneefterskole.dk
Mobil: 2273 2636

Henrik Friis, Karise Efterskole
Mail: hf@kaef.dk
Mobil: 2362 7779

Else Marie Markvorsen, Struerskolen
Mail: elsemarie@struerskolen.dk
Mobil: 2080 4860

Charlotte Jespersen, Klintebjerg Efterskole
Mail: chkj@klintebjerg-efterskole.dk
Mobil: 5133 5908

Jens Ole Jørgensen,
Skolesammenlutningen Ligeværd
Mail: jensole@ligevaerd.dk
Mobil: 2048 8570

Leo K. Konnerup, UC Syddanmark
Mail: lkko@ucsyd.dk
Mobil: 7266 5224

Jette Rønne, Vordingborgskolen
Mail: jette.roenne@vordingborgskolen.dk
Mobil: 2547 4364

